

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ФАКУЛТЕТ “МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И АДМИНИСТРАЦИЯ”
КАТЕДРА “АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ”

КОНСПЕКТ¹

ЗА КОМПЛЕКСЕН ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ
СПЕЦИАЛНОСТ „БИЗНЕС АДМИНИСТРАЦИЯ И МЕНИДЖМЪНТ”
– „МЕНИДЖМЪНТ НА ТУРИЗМА“

ПЪРВИ РАЗДЕЛ “МЕНИДЖМЪНТ”

1.1. Управление – същност и основни характеристики. Система за управление. Субект и обект на управление. Мениджмънтът като специфичен вид управление в социалната област. Управленски функции – видове и особености. Цикъл на управление.

1.2. Управленско решение – същност и особености. Видове управленски решения. Типология на решаваните проблеми. Цикъл на управленското решение.

1.3. Делегиране на права – същност, особености, граници. Методически подход. Проблеми и трудности при делегирането на права.

1.4. Стил на ръководство – същност и типове. Индивидуален стил на ръководителя. Ситуационен стил на ръководство.

1.5. Организационни структури на управление (ОСУ) - същност и основни компоненти. Характеристика на видове ОСУ.

1.6. Концепция за жизнен цикъл на продукта (ЖЦП) – същност и практическа приложимост. Криви на ЖЦП. Изменение на маркетинговия микс в различните етапи на ЖЦП. Стратегия за разработване на нови продукти. Особенности на вземането на решение за покупка на нов продукт.

1.7. Потребителски пазар и индустриален пазар – същност и сравнителен анализ. Характеристика и модел на поведение на потребителите на двата вида пазари. Процес на вземане на решение за покупка – етапи, характеристика на етапите; характеристика на търсенето и др.

1.8. Маркетингова информационна система (МИС) – същност. Подсистеми на МИС. Методика на маркетинговите изследвания. Видове маркетингова информация. Видове маркетингови проучвания.

1.9. Сегментиране на пазара – същност и основни сегментационни променливи. Подходи при сегментиране. Избор на целеви пазарни сегменти. Позициониране на продукта на пазара.

1.10. Класификация на продуктите (потребителски и индустриални) –

---

¹ Конспектът за комплексен Държавен изпит по „Бизнес администрация и мениджмънт - МТ” се състои от две части. Билетите за Държавния изпит са съставени от два въпроса, един от Първи раздел „Мениджмънт“ и един от Втори раздел „Международен на туризма“.

видове потребителски продукти според свойствата и според търсенето; видове индустриални продукти. Търговска марка. Опаковка, маркировка и обслужване на потребителя. Продуктов асортимент и номенклатура.

1.11. Субконтрактните отношения – основна форма на взаимодействие между малкия и големия бизнес. Същност. Видове субконтрактинг – търговски и промишлен. Модел на развитие на субконтрактната система.

1.12. Аутсорсинг – същност, видове, сфери на приложение, предимства, недостатъци, рискове. Методология на приложение на аутсорсинга. Аутсорсингов план – същност, компоненти. Административен аутсорсинг.

1.13. Предприемачески мрежи – същност и видове. Мрежовизация. Виртуални мрежи. Развитие на системата от големи и малки и средни предприятия.

1.14. Предприемачество – същност и основни характеристики като социално-икономическо явление. Лични качества и делови навици на предприемача. Ключови фактори за успех на бизнеса. Предприемачески план – основни структурни елементи. Генериране и оценка на идеи за стартиране на собствен бизнес.

1.15. Управление на иновациите – същност, значение, понятиен апарат, класификация на видовете иновации. Процес на генериране на идеи – източници, фактори, методи. Оценка и избор на идеи – системен подход и анализ, методи, етапи и критерии. Превръщане на идеята в иновации - формиране на концепцията.

1.16. Разпространение на иновациите – дифузия. Фактори влияещи върху скоростта на разпространение. Механизми за разпространение на иновациите.

1.17. Жизнен цикъл на иновационен продукт и иновационна технология. Фактори определящи жизнения цикъл. Степен на иновативност на продукти и процеси.

1.18. Организация на иновационната дейност – обща постановка. Организационни структури. Финансиране на иновационната дейност - източници на финансиране, определяне размера на инвестициите.

1.19. Организационно поведение – същност и фактори. Процес на възприемане. Същност и класификация на организациите. Организацията като отворена система. Класификация на организационните цели.

1.20. Организационна култура – характеристики, елементи, функции и равнища на организационната култура. Класификация на организационните култури. Фактори, влияещи на развитието на организационната култура.

1.21. Поведение на организациите при стратегически промени. Поведенски модели на организации с реактивно и активно управление. Холистичен подход на планиране на промените. Основни умения и способности на ръководителите, които управляват промените.

1.22. Организационна социализация – същност и модел на организационната социализация. Техники на организационна социализация. Роли и норми на поведение. Ролеви епизод. Варианти на взаимодействие при ролеви епизод. Asch ефект. Начини за управление на работното поведение: поведенческа модификация и самоуправление.

1.23. Комуникациите в управленската дейност – същност. Комуникативни стратегии при решаване на конфликти – съперничество, сътрудничество, компромис,

избягване, приспособяване.

1.24. Контролинг, контрол, мениджмънт – сравнителен анализ. Същност на контролинг системата и обхват на контролинг – процеса в организацията. Контролинг на бизнес-процесите. Схема на Браун за измерване на процесите.

1.25. Стратегическо управление – същност и основни понятия. Понятието „стратегия” – същност и характеристика. Мисия на фирмата – елементи на мисията и нейното определяне. Стратегическа визия – особености и критерии при формулирането ѝ.

1.26. Методи за стратегически анализ. Същност и приложение на матрицата на Бостънската консултантска група. Съдържателен обхват на матрицата General Electric. Приложение на SWOT-матрицата като средство за ситуационен анализ. SPACE анализ. Инженерно-стойностен анализ и модел на Портър за 5-те сили, които действат в конкурентна среда.

1.27. Стратегическо планиране – същност. Необходимост от стратегическо планиране. Стратегически план – компоненти и методика на разработване.

1.28. Съвременни средства в стратегическото управление. Управление на риска – същност и видове риск. Стратегии на риск-мениджмънта. Управление по слаби сигнали – избор на времето за ответни мерки.

1.29. Бизнес планиране – същност, принципи, видове планове. Подходи при планиране. Показатели.

1.30. Бизнес план – съдържание, структура, методика на разработване. Информационно осигуряване на плановата дейност. Продуктово планиране. Производствено и оперативно планиране.

1.31. Инвестиционно бизнес-планиране. Етапи и подготовка на инвестиционния бизнес-план. Методи за оценка на инвестиционния бизнес план.

1.32. Системи по качество - видове стандарти, елементи на системата, структура на наръчника по качество, одит и видове одити. Национални и международни стандарти от серията ISO 9000. Тотално управление на качеството – TQM.

1.33. Управление на човешките ресурси (УЧР) - същност и основни характеристики. Основни понятия и модели за УЧР. Влияние на глобализацията и развитието на информационните технологии върху УЧР. Мястото на човешките ресурси сред вътрешните фактори на организацията.

1.34. Планиране на човешките ресурси – същност, значение и основни дейности. Информационна система за човешките ресурси – компоненти и изисквания. Методи за прогнозиране и баланс на търсенето и предлагането на персонал в организациите. Стратегия и политика по УЧР.

1.35. Мотивиране на човешките ресурси в организацията – същност, мотивационни теории и модели. Потребности на личността – ранжиране и варианти за тяхното задоволяване. Обогаляване на труда – изисквания и техники.

1.36. Получаване на човешките ресурси. Набиране – основни дейности, източници и фактори на влияние. Подбор на персонала – процедури, критерии и методи. Въвеждане на персонала в организацията – значение, етапи и техники.

1.37. Оценяване на трудовото изпълнение на персонала - същност, цели и етапи. Методи и критерии за оценка. Видове системи на заплащане и условия за тяхното прилагане.

1.38. Социологически механизъм на конфликта - същност, параметри и продължителност. Видове конфликти. Основни принципи, цели и изисквания към управлението на конфликтите.

1.39. Управление на конфликтите в организациите – специфични особености. Предизвикателствата на глобалната среда, като фактор за промяна природата на конфликтите. Дейности и етапи в управлението на конфликтите. Диагностика.

1.40. Основни направления на логистичната концепция и логистичните вериги. Отчитане на потребителската стойност. Спазване на принципите на системния подход. Отчитане на сумарните разходи. Развитие на логистичното обслужване. Отчитане на логистичната ефективност.

1.41. Пазар – същност и функции. Видове пазари (съвършена конкуренция, монополистична конкуренция, олигопол, монопол) – същност и характерни особености.

1.42. Пазарно търсене и пазарно предлагане. Равновесие, равновесна пазарна цена. Ценова еластичност на търсенето.

1.43. Инфлация. Безработица. Антиинфлационна политика. Мерки за борба с безработицата.

1.44. Бюджет и бюджетна политика - същност, видове и принципи на изграждане. Бюджетен период и бюджетна процедура.

1.45. Зависимости между секторите на материалното производство и функциите в логистичната верига. Пространствено разположение на логистичните вериги, координиране и контрол. Логистична стратегия на спекулацията. Логистична стратегия на отлагането.

ВТОРИ РАЗДЕЛ. “МЕНИДЖМЪНТ НА ТУРИЗМА”

2.1. Туристически продукт – същност и особености. Управление на туристическите продукти. Туристическо търсене и предлагане.. Качество на туристическото пътуване като туристически продукт. Критерии и показатели за качество на туристическото пътуване.

2.2. Туристическо предприятие – същност, особености, видове. Управление и конкурентоспособност на туристическото предприятие. Управление на ресурсите, обезпечаващи производството и предлагането на туристическото предприятие.

2.3. Управление на туристическия бизнес – изграждане, развитие и тенденции. Състояние в условия на глобализация. Туристически бизнес и виртуална среда. Управление на финансово-икономическата стабилност, на приоритетите, на финансовите потоци в туристическото предприятие. Показатели за финансова ефективност.

2.4. Рекламата в туристическия бизнес – ефекти и ефективност. Особенности на рекламата в Интернет.

2.5. Управление на хотелиерството. Еволюция на хотелиерството. Характеристика на хотелиерството като основна стопанска дейност в туризма. Предпоставки за развитие на хотелиерството в България.

2.6. Хотелиерски заведения – същност, диференциране, типизиране и категоризиране. Хотелиерски вериги – същност, значение и видове. Франчайзинг в хотелиерството – същност и значение.

2.7. Управление на ресторантьорството – същност, особености и тенденции. Разновидности на възможностите за хранене. Ресторантьорски вериги. Франчайзинг в ресторантьорството – мултифранчайзинг, плурифранчайзинг, мастер франчайзинг в ресторантьорството – особености и фактори.

2.8. Икономика на ресторантьорството. Приходи, разходи и цени в ресторантьорството. Финансово – счетоводен контрол в ресторантьорството.

2.8. Организация на маркетинга и система за управленски контрол в туристическите фирми. Принципи за ефективна организация и контрол на маркетинговата дейност в туристическите предприятия.

2.10. Туристическа агенция – същност и определение. Класификация, роля и значение на туристическите агенции. Управление на туристическите агенции. Основни дейности на туристическата агенция. Особенности и тенденции в развитието на туристическите агенции в България.

Конспектът за Държавен изпит е утвърден от катедра „Администрация, управление и политически науки” с Протокол № 9/ 09.07.2021 г.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

- **Алексиева, Й. Ст. Стаматов**, авторски колектив. Наръчник по ресторантьорство и хотелиерство. Проектиране и дизайн. С., РААБЕ. 2001.
- **Ангелов, Д., Желязкова Д.** Стопанска логистика. Изд. „Наука и икономика”-Варна, 2007.
- **Антонова Д.** „Иновации и обществено развитие”. А-Груп – Русе. 2008.
- **Банкова, И.** Административна конфликтология. УИ на ВСУ“Черноризец Храбър“. Варна. 2019.
- **Бобин, А. Л. Чередникова, В. Якомович.** Управление иновациями в организациях. ОМЕГА. Л, 2008
- **Беловиене, А., Р. Киндерис, Ф. Уилямсън, Т. Иванов, К. Ортин.** Наръчник по управление на събитията. ВСУ „Черноризец Храбър”, Варана, 2009.
- **Бодурова, П.** Организационният профил като средство за анализ на организациите, Варна, УИ на ВСУ „Ч.Храбър”, 2009.
- **Бодурова,П., Г.Желязкова.** Организационно поведение. Варна, УИ на ВСУ „Ч.Храбър”, 2009.
- **Великова, М.** Публично-частни партньорсва. Аутсорсинг. Издание на ВСУ „Черноризец Храбър”. В., 2008.
- **Великова, М.** Политики и практики в местното самоуправление. (Местна финансова и инвестиционна политика). Издание на ВСУ „Черноризец Храбър”. В., 2008.
- **Владимиров, В.** и колектив. Макроикономика. Стено. Варна, 2005.
- **Владиминова,К.** и кол. Стратегическо управление и стратегическо планиране. УИ “Стопанство”. София, 2005.
- **Генова, Ж.** Социология. За студенти по социални и стопански науки, администрация и управление.(второ преработено и допълнено издание). Университетско издателство „Паисий Хилендарски”. П., 2009.
- **Герчева-Несторова, Г.** Психология в управлението – комуникативен разрез – 1. УИ на ВСУ. В., 2004.
- **Герчева-Несторова, Г.** Психология в управлението – комуникативен практикум – 2. УИ на ВСУ. В., 2005.
- **Герчева-Несторова Г.** Социални комуникации – междуличностна парадигма. УИ на ВСУ „Ч. Храбър”. В., 2012.
- **Голдблат, Дж.** Специални събития. Изд. „Рой Комюникейшън”, 2006.
- **Дамянов, Д.** Иновации – технология, организация, управление, финансиране и политика. ПРИМАКС. Русе, 2009.
- **Данаилов, Д.** Международен финансов мениджмънт: фирмен, банков. ИК Люрен, 2001.
- **Данаилов, Д.** Мениджмънт в условията на евроинтеграция. Варна, 2006.
- **Димитров, Д.** Управление на конфликта. ИК “Марица”. С. 2005.
- **Димитров, И.** Логистичен мениджмънт: Мениджмънт на логистичната верига. Унив. Проф. д.р Асен Златаров, Бургас, 2004.
- **Димитров, Н.** Планиране и Прогнозиране. Учебно пособие, изд.на ИУ – Варна,2008 г.
- **Димитров, Н.** Стратегическо управление. Учебник, изд.на ВУ „Бизнес Колеж по администрация и управление,, Варна , 2007 г.
- **Димитров, Н.** Теория на управлението. Учебник в съавторство, А. Станчева, Н. Димитров и др., изд.”Наука и икономика”, Икономически университет. Варна, 2010.
- **Димитров, Н.** Кратка енциклопедия по Корпоративно ръководство. в съавторство – Й. Коев,,Ст. Вачков, Н. Димитров и др., ИК „Стено,, Варна, 2011.
- **Димитров, П. и др.** Логистични системи. Унив. изд. Стопанство, София, 2010.
- **Димов, И.** и колектив. Обща икономическа теория. Нова звезда. 2009.
- **Дракър, П.** Новаторство и предприемачество-практики и принципи. изд.”Христо Ботев”, С., 1992.
- **Дракър, П.** Мениджмънт за бъдещето. В., 1997.
- **Дракър, П.** Новаторство и предприемачество. С., 1992.

- **Зафирова, Цв.** Стратегическо управление. ИУ Варна, 2007.
- **Иванов, Т.** Икономически анализ в публичния сектор. Поредица „Управление на промяната”, ИПОИ при БАН, Сдружение „Джордж Маршъл”, С., 2009.
- **Иванова, В.** Учебно ръководство по международен финансов мениджмънт. ВСУ, Варна, 2013.
- **Илиев, Й.** Управление чрез мотивация. изд. ВСУ „Черноризец Храбър”, Варна, 2010г.
- **Илиев, Й.** Управление на човешките ресурси. изд. „Абагар”, 2007
- **Илиев, Й.** Умението да мотивираме. изд. „Нова звезда”, София, 2005
- **Илиев, Й.** Конкурентоспособност и индустриална политика. трудове на УНСС, София, 2006
- **Ишикава, К.** Тотално управление на качеството в Япония. ИК "Хр. Ботев", София, 1994
- **Калинков, К.** Статистически методи в поведенческите и социални науки. НБУ, С. 2001.
- **Каменов, К.** Основи на управлението. част II. Абагар. Велико Търново, 2004.
- **Каракашева, Л.** Външно-търговски бизнес. Изд.“Принцепс”. Варна, 1997.
- **Каракашева, Л. и др.** Международен бизнес 1 ч., Призма, С. 2007.
- **Каракашева, Л.** Международен бизнес 2 ч. Призма, София, 2011.
- **Каракашева, Л., Б. Боева,** Международна сделка за покупко-продажба. Варна, Princesps, 1994.
- **Коев, Й.** и др. Малкият бизнес 2003, проблеми и решения. Стено. В., 2003. **Кънев, М.** Микроикономика. Мартилен. 2009.
- **Линднер, Й., Г. Недева, Г. Трендафилова** и др. Предприемачество и мениджмънт. Дионис, С., 2007.
- **Македонска, Д.** и др. Логистика. изд. ТУ – Варна 2005.
- **Мирчев, А.** Производствен мениджмънт. “Принцепс”. Варна, 1996.
- **Мирчев, М., Н.Миронова, К.Радев.** Организационно поведение. С., 2007.
- **Митрополитски, К.** Предприемачество и дребен бизнес. ИК “Призма”, 2002.
- **Недялкова, А., З. Бауман, Д. Филипов.** Глобализъм, регионализъм и антиглобализъм. Изд. Албатрос. С., 2005.
- **Недялкова, А.** Глобализацията – нищо фатално. УИ на ВСУ. Варна 2002.
- **Недялкова, А.** Глобализация на икономиката и развитието. Модул 1. УИ на ВСУ. Варна, 2004.
- **Недялкова, А.** Глобализация на икономиката и развитието. Модул 2. УИ на ВСУ. Варна, 2004.
- **Недялкова, А.** Глобализация на икономиката и развитието. Модул 3. УИ на ВСУ. Варна, 2004.
- **Недялкова, А.** Глобализация на икономиката и развитието. Модул 4. УИ на ВСУ. Варна, 2004.
- **Недялкова, А.** Структурна реформа – социална политика и социална адаптация. УИ на ВСУ. Варна, 2002.
- **Неруш, Ю.М.** Логистика. изд. „Издателство Проспект”, М. 2006.
- **Николаева, В.** Ръководство за семинарни упражнения по стратегически аспекти в управлението. ВСУ, Варна 2012.
- **Николаева, В.** Стратегическа ориентация в развитието на бизнес организацията. ВСУ, Варна 2012.
- **Овчарова, Сн.,** Мениджмънт на строителната организация, УИ на ВСУ, 2006, ISBN 10-954-715-283-1.
- **Овчарова Сн.** Управление на човешките ресурси. изд.ВСУ, 2014г.,
- **Павлов, П.** Държавното управление и администрацията в европейския контекст – ориентири на трансформация. – Варна : УИ на ВСУ Черноризец Храбър, 2007.
- **Павлов, П., С. Михалева.** Концепцията “Електронно правителство” – същност, проблеми и перспективи. – Варна: Унив. изд. ВСУ Черноризец Храбър, 2003.
- **Павлов, П., С. Михалева.** Държавно управление и държавна администрация. – Варна: УИ ВСУ на Черноризец Храбър, 2008.
- **Павлов, П., Л. Павлова.** Структурни инструменти на ЕС. Приложение в България: Учебно помагало. – Варна: Унив. изд. ВСУ Черноризец Храбър, 2011.

- **Панайотов, Д., Б. Борисов.** Стратегическо планиране. Свищов, 2001.
- **Парашкевова, А.** Публичен и бизнес мениджмънт и предприемачество. Насоки за промяна през XXI век., Варна, УИ на ВСУ „Черноризец Храбър”, 2012.
- **Парашкевова, А.** IT-аутсорсинг – модел за управление на информационни ресурси в административна среда, Варна, УИ на ВСУ „Черноризец Храбър”, Серия „Знание”, 2012.
- **Парашкевова, Л.** Маркетинг. Колор-принт. В., 2004.
- **Парашкевова, Л.,** Малкият индустриален бизнес в глобалната икономика. УИ на ВСУ. В., 2004.
- **Парашкевова, Л.** Държавно регулиране на иновационната дейност (релации малки и средни – големи предприятия), В., УИ на ВСУ, 2009.
- **Парашкевова, Л., А. Парашкевова.** Предприемачеството в глобалната икономика. Колор-принт, В., 2007.
- **Паунов, М.** Организационно поведение. С. 2006.
- **Панайотов и кол.** Основи на управлението. ВСУ. 2004.
- **Порязов, А.** Организация и технология на управлението, УИ на ВСУ Черноризец Храбър, 2007.
- **Порязов, А.** Въведение в теорията на мениджмънта – второ преработено и допълнено издание, унив. Изд. На ВСУ, 2007.
- **Порязов А., В. Николаева., П. Ямукова.** Въведение в теорията на мениджмънта. УИ на ВСУ „Черноризец Храбър” 2010.
- **Порязов А., В. Николаева., П. Ямукова.** Основи на управлението. УИ на ВСУ „Черноризец Храбър” 2010.
- **Портър, М.** Конкурентното предимство на нациите, Изд. къща “Класика и стил”, С., 2004.
- **Палешутски, К.** Мениджмънт.Опитът на водещите фирми в света. София Благоевград, КФ”Форчън”, 1991.
- **Радев, Н. Ц., Л. Русанова,** Основи на социалното предприемачество, В. Търново : Унив. изд. Св. Св. Кирил и Методий, 2010.
- **Радев, Н. Ц.** Предприемачество и социални услуги, В. Търново : Унив. изд. Св. Св. Кирил и Методий, 2011.
- **Рампли-Стърджън, Н.** Малък бизнес, голяма печалба! Изд. Агат-Ах, 2007. **Славова, И.** Бизнес план. “Тилиа”ООД, 2001.
- **Темелкова, М.** Микроикономика. Макроикономика. ВСУ. Варна, 2011.
- **Тодоров, К.** Предприемачество и мениджмънт. Мартилен, С., 2004. 126. **Тодоров, К.** Предприемачество и дребен бизнес. изд. “Мартилен”, С., 1997.
- **Тодоров, Ф.** Логистични комплекси. Тракия-М, София, 2011. 128. **Тейлър, Ф.У.** Научното управление. 1989.
- **Форд, Х.** Моят живот и моите успехи. С., Буларт-2000,1991
- **Христова, Т., Хр. Симеонов.** Мениджмънт на човешките ресурси. В. 1993.
- **Пипер, Р., К. Рихтер.** Мениджмънт. Управлението на прехода. С., 1993.
- **Хейг, П., П. Джексън.** Как да правим маркетингови проучвания. Делфин прес, Бургас, 1990.
- **Савов, С.** Макроикономика. Свищов, 2002.
- **Христов, С.** Стратегически мениджмънт. Стопанство, София, 2009